

nosti i krajnje aktualne i prisutne u svijetu pogotovo ako ljude „ne brojimo po glavama nego po srcima“, kako reče pjesnik Heine.

Marijan VALKOVIC

Augustin Augustinović, POVIJEST ISUSOVA sv. 1–2, izd. Teološka biblioteka, Sarajevo Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984, str. 401–463.

Djelo „Povijest Isusova“ objavio je pisac 1981. godine na španjolskom jeziku u Venezueli, gdje pisac radi već trideset godina. Djelo je plod mnogogodišnjeg piščeva čitanja, studija i razmišljanja o Isusu Kristu. Pisac je studirao teologiju u Jeruzalemu i ondje objavio doktorsku disertaciju „Critica 'determinismi' johannei“ (Jerusalem 1947). Kroz trideset godina boravka u Venezueli objavio je nekoliko stručnih radova, uglavnom o pitanjima u vezi s evanđeljima i Isusovim životom.

Djelo je sam pisac preveo na hrvatski jezik, a objavili su ga Teološka biblioteka u Sarajevu i Kršćanska sadašnjost u Zagrebu. Djelo je pisano za obična vjernika koji se zanima za Isusovu osobu i koji želi čitati ozbiljnu obradu Isusova lika i njegove poruke.

Pisac apsolutno poštuje evanđeoske tekstove i pisce tih tekstova. Nastoji se prenijeti u položaj prvih kršćana koji su prvi čitali evanđelja i koji su živjeli u drukčijem svijetu ideja nego što je naš svijet. Pisac poštuje i uzima u obzir i rezultate suvremenih biblijskih istraživanja. Poštuje suvremene biblijsko-egzegetske metode kao što su metoda povijesti tradicija i redakcija književne vrste i tomu slično. Tako djelo dobiva uistinu i izgled znanstvenog djela. Pisac je svjestan da nijedan evanđelista nije dao potpunu sliku Isusa iz Nazareta, pa ih stoga čita sinoptički i njihove tekstove među sobom uspoređuje da bi se dobila što bogatija i što izvornija slika Isusa Krista. Povrh toga stavlja Isusov lik kako ga evanđelja crtaju u njegov prirodni, povijesni, židovski, palestinski kontekst. Isus je sin jednog određenog naroda i jedne određene kulture, ali i stvarnost koja nadilazi povijest i svaku kulturu.

Već od samog početka izlaganja *povijesnosti* Isusove osobe pisac je načistu s ovim pitanjem. Danas postoji u egzezezi Novoga zavjeta i u teologiji općenito znamenita razlika između *povijesnog Isusa* i *Isusa vjere* (onog Isusa kako ga je istumačila vjera kršćanske zajednice). Evanđelja naime nisu — tako danas tvrde mnogi znanstvenici — *cisti* povijesni izvori koji bi bez pristranosti i bez tumačenja, objektivno, izlagali neku povijesnu stvarnost, ne-

go su ona izvor koji u vjeri i kroz vjeru prvih kršćanskih zajednica tumače povijesnu — pa i natpovijesnu — stvarnost Isusa iz Nazareta. Zato se na temelju evanđelja ne može napisati *znanstvena* povijest Isusova. Uostalom, koga bi ona zanimala?! No, unatoč tomu evanđelja su izvori koji nam *vjerodostojno* svjedoče o stvarnostima koja u isti mah nadilaze povijesnu stvarnost. Prve kršćanske zajednice tumačeći u vjeri i kroz vjeru, u svjetlu uskrsnog događaja, osobu Isusa iz Nazareta, ostajale su vjerne njegovu povijesnu liku. Pisac se u tome oslanja na umjerenog protestantskog egzegetu J. Jeremiasa koji napisao ovo: „Evanđelje i Kerigma pripadaju si intimno i nerazrešivo. Ne mogu postojati izolirano. Isusovo evanđelje, bez svjedočanstva Crkve, koja ga prenosi, isповijeda i posvjedočuje mrtva je povijest. Ali i Kerigma bez Isusa i njegova propovijedanja samo je ideja, teorem... Kerigma, naviještanje prvotne Crkve o Kristu, stalno nadilazi sebe samu i upućuje nas na povijesnog Isusa“ (Povijest Isusova, sv. 1, str. 16, bilješka 4). U tom smislu i *Saborska konstitucija* „Riječ Božja“ piše: „Sveta Majka Crkva vjerovala je i vjeruje čvrsto i stalno, da navedena četiri evanđelja, čiji povijesni značaj utvrđuje bez oklijevanja, vjerno priopćuju ono što je Isus, Sin Božji, živio među ljudima, stvarno učinio i naučavao za njihovo spasenje, sve do dana kad je bio uzet na nebo (usp. Dj 1,1–2). Apostoli su zacijelo, poslije Gospodinova uzašašća, propovijedali svojim slušateljima ono što je on bio rekao i učinio, s onim povećanim razumijevanjem koje su tada imali, poučeni slavnim Kristovim događajima i svjetlom Duha istine. Sveti su autori napisali četiri evanđelja izabравši neke stvari između mnogih, koje su se već prenosile usmeno ili pismeno, dok su druge saželi ili ih protumačili prema stanju crkava zadržavši napokon oblik naviještanja, ali tako da su nam uvijek saopćavali istinu o Isusu. Napisali su, dakle, bilo na temelju vlastitog pamćenja ili uspomena, bilo po svjedočanstvu onih koji su 'od početka bili očevici i služitelji Riječi', s namjerom da mi upoznamo „istinu“ o onim stvarima u kojima smo bili podučeni (usp. Lk 1,2–4)“ (RB br. 19).

Prema tome naviješteni i vjerovani Isus, s jedne strane, i povijesni Isus, s druge strane, nisu dvije različite stvarnosti, nego stvarnost koja se nastavlja. Tako je, dakle, od samog početka tumačenja „Povijesti Isusove“ pisac načistu s pojmom povijesnosti Isusove osobe. I zato mu neće nitko moći ništa prigovoriti u odnosu na pravovjernost tumačenja novozavjetnih izvora. Pisac se stvarno služi „lege artis“ (znanstveno egzegetski!) evanđeljima kao iskrenim, vjerodostojnim i poštenim izvorima na temelju kojih može dati vjernu sliku i po-

vijesnog Isusa i Isusa vjere. „Evangelja su jedini izvori koje posjedujemo o Isusovoj osobi, djelu i nauci. Napisana su dosta godina poslije događaja i održavaju vjeru kršćanske zajednice o Isusu. Ali ta vjera nije izrasla iz neke praznine, nego je osnovana na stvarnim događajima. I ti su elementi dostatni da se može s priličnom vjerojatnošću rekonstruirati izvorna Isusova slika i slika koju je vjera dotjerala („retuširala“), ali ne izobličila“ Povijest Isusova, I, str. 7).

Tumačeći povijest Isusove osobe pisac se oslanja ne samo na jednog ozbiljnog egzegetu, nego u pomoć poziva najizvršnije suvremene egzegete i teologe kao što su npr. E. Kase-mann (prot.), R. Latourelle (kat.), J. J. McCool (kat.), Ignace de la Potterie (kat.), H. Cox (kat.), W. Kasper (kat.) i mnogi drugi.

Još nešto: pisac već na samom početku uzima pojam „povijest“ u točno određenom smislu. Prema njemu u povijesnost Isusove osobe spada sve ono što pripada njegovoj ljudskoj *dimenziji*, kao i sve ono što se odnosi na njegovu božansku stvarnost: obje su razine izraz jedne te iste konkretne povijesne ličnosti. Zato na isti način pisac vrednuje i rodoslovlje Mateja i Luke i Ivanov prolog.

Tako nam je pisac ponudio izvanredno uspješnu „Povijest Isusovu“. Djelo je podijeljeno u dva sveska: 1. svezak (str. 401) i 2. svezak (str. 463), dakle ukupno 865 stranica. Sve skupa pak podijeljeno je na pet dijelova: I. djetinjstvo Isusovo (I, str. 11–106), II. Javno djelovanje u Galileji (I, 107–380), III. djelovanje Isusovo u Judeji i u Pereji (II, 7–158), IV. kobni svršetak (II, 159–390) i V. slava (II, 391–434). Na kraju prvog i drugog sveska pisac je dodao: 1. kronološko sinopsu evangelja (I, 381–388 i II, 435), 2. povijesni redosljed evanđeoskih tekstova (I, 388–389 i II, 445–446), 3. kazalo pojedinih evangelja (I, 390–392 i II, 447–450) i 4. analitičko kazalo (I, 393–403 i II, 451–463). Time je knjiga postala neobično primjenljiva u svim situacijama (samostalno čitanje, spremanje propovijedi i kateheze, konzultiranje i slično). Knjiga „Povijest Isusova“ stvarno se i ne može samo tako čitati od stranice do stranice nego treba poslužiti kao *priručnik*, kao knjiga koja će stalno biti *pri ruci*. Za njom će stalno posezati svaki zaljubljenik Isusova života i čitajući je razmišljati o liku Isusovu. Za njom će posegnuti i propovjednik i kateheta spremajući propovijedi i kateheze. Za njom će posegnuti svaki i dobronamjerni i zlonamjerni kritičar Isusove povijesti. Stvarno, to je djelo koje je – vidi se – pisac ne samo godinama marljivo pisao nego i s njime živio. Ova nam je knjiga

popunila prazninu koja se u stručnoj hrvatskoj biblijskoj i teološkoj literaturi odavno osjeća.

Adalbert REBIĆ

Tomislav Šagi-Bunić, EUHARISTIJA U ŽIVOTU CRKVE KROZ POVIJEST. Volumina theologica, svezak 10, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984, str. 361.

Pronicavi teolog hrvatskog govora opet nas je podario jednim izvrsnim i izvornim teološkim djelom. Ovaj put je obradio vrlo važnu, ako ne i središnju stvarnost naše vjere, *euharistiju*. Naslov djela glasi „Euharistija u životu Crkve kroz povijest“. Već sam naslov kazuje da nam pisac želi u svom djelu protumačiti povijesni razvitak euharistijskog otajstva, sve od početaka pa do Tridentskog koncila. Na žalost, djelo nije mogao dovršiti! To čitamo već iz samog podnaslova: „Izdaje se kao nedovršen spis“. Tu su ispriku izdavači pojasnili. Pisac je naime djelo o euharistiji zamislio pred više godina kao izvorni teološko-pastoralni prilog proslavljivanju euharistijskih kongresa u općoj i domaćoj Crkvi, sve pod vidom koncilске liturgijske i sveckrvnene obnove. Usred posla tog pisca je u lipnju 1983. godine zadesila nemila bolest i onemogućila ga da dovrši djelo u željenu obliku, roku i opsegu. Izdavač je ipak bio snalažljiv pa je djelo predao javnosti, u onom obliku kako ga je pisac do svoje bolesti obradio, upravo u najboljem trenutku: u trenutku pripreme za Nacionalni euharistijski kongres. Da je djelo moglo tako brzo biti objavljeno, još u predvrijeme euharistijskog kongresa, treba zahvaliti Zdenku Tomislavu Tenšku i Boni Zvonimiru Šagiju, piščevoj subraći, koji su napisali kazalo imena i stvari te cijeli spis pregledali i za tisak pripravili.

Djelo o euharistiji vrlo je opsežno: ima 361 stranicu. Pisac je uistinu na tim brojnim stranicama iznio sve o „euharistiji u životu Crkve“ što je znao i mogao iznijeti. To je zapravo neke vrsti *summa theologica* o euharistiji. Čitatelj će u tom djelu naći sve podatke o povijesti euharistije, sve od vremena Novoga zavjeta pa do vremena Tridentskog koncila. A budući da je Tridentski koncil za definiciju katoličke nauke o euharistiji prevažan i odlučujući za dalju povijest, do danas, onda je pisac zapravo o povijesti euharistije sve izrekao.

Euharistija je prema Drugom vatikanskom saboru „vrela i vrhunac svega kršćanskog života“ (LG 11,1), u njoj se obavlja djelo našeg otkupljenja i uprizoruje i ostvaruje jedinstvo